

УДК 330

С. А. ФИЛИППОВ
ВАТ «Донецькміськгаз»

ПЛАНУВАННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ СПЕКТРУ ПОСЛУГ ГАЗОПОСТАЧАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Статтю присвячено дослідженню сучасних проблем й перспектив господарювання газопостачальних підприємств (на прикладі ВАТ «Донецькміськгаз»). Проаналізовано стан й специфіку організаційних засад надання послуг газопостачання, на ґрунті чого виявлено потенційні резерви розвитку діяльності, розширення спектру послуг, що надаються газопостачальними підприємствами, обґрунтовано необхідність й особливості планування відповідних заходів.

The article is devoted to research of modern problems and prospects of management of gas-supplying enterprises (on the example of «Donetskmiskgaz»). The state and specific of organizational principles of providing of gas-supplying utilities are analysed. The potential backlogs of activity development, expansion of spectrum of utilities, which are given by the gas-supplying enterprises, are determined on this basis. The necessity and features of planning of the proper measures are grounded in the article.

Важко переоцінити роль газового господарства, та зокрема газопостачальних підприємств, які здійснюють газопостачання об'єктів промислового, комунального і побутового призначення, а також населення природним газом; здійснення своєчасної локалізації і ліквідації можливих аварійних ситуацій у забезпеченні життєдіяльності та соціально-економічного розвитку країни, міст, регіонів.

Теоретико-методичні, історичні, економіко-правові та практичні аспекти функціонування й розвитку української і світової газової промисловості та підприємств галузі досліджено та розвинуто у працях А. Боярко, Р. Говзяка, М. Деркач, М. Ковалко, В. Курганбаєвої, О. Любчик, А. Малумова, Є. Логвиненко, С. Соколенка, А. Степанова, І. Фука [1 – 9]. Проте багато проблемних питань теорії і практики функціонування газопостачальних підприємств, управління їх виробничо-експлуатаційним потенціалом, підвищення якості послуг, які надаються підприємствами галузі, ефективного використання сильних сторін й можливостей ринкового середовища газового ринку в сучасних умовах господарювання, аналізу можливостей впровадження інших видів діяльності на цих підприємствах з метою підвищення результативності їх функціонування залишаються до цього часу недостатньо дослідженими. Крім того, слід відзначити обмежену наявність зарубіжного досвіду з цієї проблематики, який до того ж важко застосовується в сучасних умовах господарювання в Україні.

У зв'язку з цим *метою статті* є обґрунтування необхідності, основних засад та проблем планування заходів щодо розширення спектру послуг газопостачальних підприємств й забезпечення їх економічної ефективності.

ВАТ «Донецькміськгаз» є сучасним спеціалізованим підприємством з великим досвідом роботи, головною метою якого є безперебійне і безаварійне постачання газу споживачам. Довжина газових мереж, які знаходяться в експлуатації підприємства, складає 2751,5 км, у тому числі газопроводи високого тиску – 211,7 км, середнього тиску – 524,1 км, низького тиску – 1175,4 км, а також 182 газорозподільних пунктів. Поряд з експлуатацією газових мереж, обладнання та споруд на них ВАТ «Донецькміськгаз» додатково виконує значний обсяг робіт щодо розвитку газових мереж для збільшення кількості споживачів газу. Так, в даний час, окрім ліцензійних видів діяльності, працівниками ВАТ «Донецькміськгаз» виконуються й інші роботи та послуги, а саме: надання технічних умов; проектні роботи; газифікація та встановлення газових лічильників; технічний нагляд; приєднання газопроводів; сервісне обслуговування імпортного газового обладнання; ремонт газового обладнання в умовах механічної майстерні; інші послуги.

Ключове призначення процесу управління газопостачальним підприємством полягає в забезпеченні максимально високого рівня обслуговування, задоволенні існуючих потреб всіх категорій споживачів в послугах газопостачання. Тому управління процесом обслуговування користувачів за допомогою розширення спектру послуг, що надаються, є запорукою підвищення ефективності його діяльності, а, отже, повинне займати центральне місце в діяльності газопостачальних підприємств.

Одним з найефективніших заходів, спрямованих на забезпечення підвищення економічної ефективності діяльності газопостачального підприємства, стимулювання його розвитку є поєднання ліцензованої та іншої діяльності. Це обумовлено тим, що розширення видів діяльності й спектру послуг газопостачального підприємства внаслідок його галузевої специфіки дозволяє забезпечити контрольований та планомірний розвиток систем газопостачання, здійснювати впровадження нової техніки, яка сприяє, в свою чергу, підвищенню безпечності та надійності виконуваних робіт, забезпечити технічний нагляд за монтажем газопроводів та газового обладнання. При цьому досконала організація діяльності дає можливість

виконувати роботи в комплексі, починаючи з надання технічних умов, виконання проектних робіт, будівельно-монтажних та налагоджувальних робіт, технічного нагляду, прийому в експлуатацію, врізки та пуску газу, що звільняє замовника від додаткових турбот.

Служба по газифікації та капітальному ремонту і експлуатаційні служби ВАТ «Донецькміськгаз» надають послуги з газифікації та монтажу побутових газових лічильників, монтажу і ремонту газового обладнання. При цьому підприємство має в своєму складі співробітників, які здійснюють і відповідають за ведення технічного нагляду за будівництвом газопроводів всіх тисків і споруджень на них.

Одночасно служба з газифікації та капітальному ремонту виконує своєчасне приєднання додаткових споживачів до існуючої системи газопостачання. п.4.1.3. «Правил безпеки систем газопостачання України» (далі – «Правил ...») регламентує «введення в експлуатацію газового обладнання житлових будівель і об'єктів комунально-побутового обслуговування населення виробничого призначення провадиться спеціалізованим підприємством газового господарства (СПГГ)». Таким чином, «Правилами...» передбачено виконувати вказані послуги фахівцями СПГГ, що є підґрунтям можливості здійснення зазначених функцій ВАТ «Донецькміськгаз». При цьому ВАТ «Донецькміськгаз», як спеціалізована організація формує та постійно оновлює нормативну базу із правил, стандартів, сертифікатів, яка відповідає «Правилам ...»

Слід зазначити також, що з метою забезпечення кваліфікованого обслуговування імпортного газового обладнання ВАТ «Донецькміськгаз» створена дільниця, яка займається сервісним обслуговуванням газових приладів імпортного виробництва. Для зручності споживачів газу здійснюється ремонт газового обладнання в умовах механічної майстерні, а також здійснюється виготовлення запасних частин. Крім того, в структурі ВАТ «Донецькміськгаз» є власні акредитовані лабораторії, у яких виконується ремонт та перевірка лічильників газу, проводиться контроль якості зварних з'єднань при будівництві газопроводів, а також виконується перевірка стану існуючих газопроводів, що надає можливість своєчасно приймати рішення щодо заміни ділянок, які вийшли з ладу. Виконання технічного обслуговування систем газопостачання та заявочного ремонту газових приладів, ремонту газових систем підприємств згідно з договорами створює передумови поліпшення безпеки газопостачання. Крім того, для виконання вищезазначених робіт ВАТ «Донецькміськгаз» має у своєму складі власну відповідну будівельну техніку, дипломованих, висококваліфікованих спеціалістів інженерно-технічних та робочих професій. У службах підприємства працюють електрогазозварники-врізальники, газозварники, слюсарі з експлуатації та ремонту газового обладнання, фахівці електрохімічного захисту підземних газопроводів від корозії, які забезпечують надійність та високу якість робіт.

Крім основної мети, яка полягає в отриманні необхідного для існування підприємства прибутку, всі зазначені види діяльності сприяють також покращенню виконання зобов'язань з основної діяльності, отже, і підвищенню рівня обслуговування споживачів.

Серед основних завдань, запланованих ВАТ «Донецькміськгаз» на 2009 р., згідно з Програмою економічного і соціального розвитку м. Донецька, слід зазначити: забезпечення технічного обслуговування внутрібудинкового газового обладнання, розподільних газових мереж; надання послуг населенню і підприємствам м. Донецька з газифікації; проведення робіт з перевірки та встановлення газових лічильників; ліквідація заборгованості населення за газ; виготовлення запасних частин до газового обладнання; здійснювання протягом року поточного і капітального ремонту основних фондів підприємства і газової апаратури. Реалізація зазначених заходів дозволить капітально відремонтувати 46,05 км газових мереж, зменшити дебіторську заборгованість (на 2,5%), провести держпівірку 3520 од. побутових газових лічильників усіх типів (роторних та мембранних), встановити 3080 одиниць газових лічильників та одержати за рахунок цього економічного ефекту на суму 1325,9 тис. грн. При цьому необхідне фінансування на реалізацію зазначених заходів складе 2444,7 тис. грн, з яких значну частину – 1070,7 тис. грн – планується виділити з коштів ВАТ «Донецькміськгаз», а 1374,0 тис. грн – інших джерел (табл. 1) [10, с. 152].

Аналіз спеціалізованої економічної літератури [1 – 3, 9], практики функціонування систем газопостачання, господарювання газопостачальних підприємств, їх основних цілей і завдань, резервів підвищення ефективності діяльності дозволяє виділити основні особливості надання даного виду послуг, які одночасно визначають критерії оцінки якості послуг газопостачання:

1. Постійність і безперебійність надання послуг газопостачання, оскільки ця послуга є однією з основних складових системи життєзабезпечення населення, від якої залежать умови і якість життя людей (включаючи контроль якості послуг і культури обслуговування споживачів (облік наявності скарг, претензій; аварій, збитку; облік газозаощадження у споживачів; впровадження приладів обліку витрат газу; облік економії газу).

2. Безпека і нешкідливість послуг газопостачання для життя і здоров'я споживачів.

Технічна безпека нерозривно пов'язана із стандартизацією, з повнотою і якістю нормативних документів. Однією з найважливіших умов безпеки є діагностика технічного стану устаткування. На жаль, в Україні до цього часу відсутній єдиний експертний центр з діагностування устаткування газорегуляторних пунктів, що обумовлює необхідність його термінового створення, оскільки технічне діагностування устаткування газорегуляторних пунктів дозволить вирішити проблему його безпечної експлуатації і

істотним чином знизити вірогідність виникнення аварійних ситуацій. Забезпечення достатньо високої технічної безпеки на газорозподільному підприємстві можливе тільки при виконанні трьох обов'язкових умов:

- 1) наявність всіх необхідних нормативно-технічних документів, що регламентують вимоги до виконання всіх операцій і до якості вживаних матеріалів, устаткування та ін.;
- 2) неухильне виконання всіма працівниками на кожному етапі обслуговування вимог, встановлених нормативно-технічними документами;
- 3) постійний контроль.

Таблиця 1

Заходи щодо розвитку ВАТ «Донецькміськгаз» у 2009 р.

Зміст заходу	Термін виконання	Витрати на реалізацію, тис. грн / од.					Очікуваний результат
		Всього	у тому числі за рахунок коштів:				
			державного бюджету	місцевих бюджетів	кошти підприємства	інші джерела	
1. Встановлення побутових газових лічильників	Протягом року	1265,0/ 3080 од.	-	-		1265,0/ 3080 од.	Покращення - якості комунальних послуг, зменшення витрат, економічний ефект складе 3,1 млн грн
2. Держпівірка побутових газових лічильників усіх типів	Протягом року	170,7/ 3520 од.	-	-	170,7/ 3520 од.		Точність вимірювання
3. Повірка побутових газових лічильників КПП	Протягом року	5,6/ 116 од.	-	-		5,6/ 116 од.	Точність вимірювання
4. Повірка промислових газових лічильників	Протягом року	103,4/ 259 од.	-	-		103,4/ 259 од.	Точність вимірювання
5. Фарбування газових мереж	Протягом року	500,0/-	-	-	500,0/-		
6. Капітальний ремонт газових мереж і побудов на них	Протягом року	400,0/-	-	-	400,0/-		
Разом:		2444,7/ 6975 од.	-	-	1070,7/ 3520 од.	1374,0/ 3455 од.	3051,0

Проте стан нормативної бази, особливо технічних регламентів в Україні, характеризується як незадовільний. Сертифікація продукції не є обов'язковою і внаслідок цього не проводиться, обмін галузевою інформацією і досвідом ведеться слабо, про ведення обліку відмов, поломок, обробку і обнародування статистичних даних навіть мова не йде. Адже, маючи достовірні статистичні дані про якість того або іншого виробу або матеріалу, можна уникнути застосування неякісного комплектуючого виробу, матеріалу в своїх мережах, що підвищить рівень технічної безпеки.

1. Забезпечення розширення набору (асортименту) послуг, що надаються, підвищення їх якості (безперебійне виконання графіків планово-запобіжних ремонтів і регулювання газових приладів, оперативність виконання термінових заявок громадян тощо).

2. Цінова доступність послуг, економічна обґрунтованість тарифів послуги газопостачання (включаючи вдосконалення нормативно-методичної бази відповідно до сучасних обставин діяльності підприємства і необхідності вирішення проблем, що накопичилися).

Зокрема, вдосконалення ціноутворення потребує повнішого і чіткішого ведення роздільного обліку витрат по основних і непрофільних видах діяльності і послугах, що надаються, в газорозподільних компаніях. Одночасно важливим аспектом при розширенні спектру послуг газопостачального підприємства є формування умов своєчасності оплати жителями робіт і послуг з газопостачання, а також безумовного виконання зобов'язань бюджетів всіх рівнів з компенсації витрат по встановлених державою пільгових категоріях населеннях.

Таким чином, розширення спектру послуг, які надаються ВАТ «Донецькміськгаз», впровадження ним інших видів діяльності, із додержанням визначених умов забезпечення їх ефективності й належного рівня якості, дозволяє вирішити проблеми капітального ремонту, поліпшити рівень робіт, сприяє розвитку та модернізації газових мереж, активізації виконання інвестиційної програми та інших невідкладних завдань, які поліпшують основну діяльність підприємства. При цьому подальших досліджень потребують питання підвищення ефективності всіх видів виробничо-господарської діяльності та конкурентоспроможності українських газопостачальних підприємств за рахунок якнайрезультативнішого використання їх внутрішнього виробничо-експлуатаційного потенціалу й врахування можливостей ринкового середовища.

Література

1. Деркач М. Формування та регулювання українського газового сектору / М. Деркач // Економіст. – 1999. – № 6. – С. 72 – 75.
2. Ковалко М. Газова індустрія України / М. Ковалко // Урядовий кур'єр. – 1994. – № 140 – С. 5.
3. Курганбаева В.А. Мировая нефтяная, газовая и металлургическая промышленность: современное состояние и основные тенденции развития / В.А. Курганбаева, Н.М. Намазбеков. – Аламаты : КИСИ при Президенте Республики Казахстан, 2004. – 104 с.
4. Любчик А. Правовое регулирование газоснабжения в Донецкой области и его экономические последствия / А. Любчик // Вісник Донецького ун-ту. – Сер. Економіка і право. – 2000. – № 2. – С. 265 – 269.
5. Малумов А.Ю. Газоснабжение бюджетных учреждений / А.Ю. Малумов // Право и экономика. – 2008. – № 7. – С. 41 – 46.
6. Соколенко С.И. Энергоносители для Украины / С.И. Соколенко // Діловий вісник. – 1994. – № 6. – С. 17 – 21.
7. Степанов А.В. Экономические и экологические аспекты использования природного газа, нефти и углей / А.В. Степанов // Экотехнологии и ресурсосбережение. – 1994. – № 4. – С. 3 – 11.
8. Фук І.М. Управління відходами та їхнє нормування на підприємствах ДК «Укргазвидобування» / І.М. Фук, Ю.Л. Хоха, А.М. Тимченко // Екологічний вісник. – 2004. – № 3. – С. 8 – 9.
9. Боярко А.В. Научные основы развития системы услуг газоснабжения населения региона в современных условиях / Боярко А. В. – М. : Изд-во МГУ сервиса, 2004. – 128 с.
10. Програма економічного і соціального розвитку м. Донецька на 2009 рік. – Донецьк : Донецька міська рада, 2008. – 423 с.

Надійшла 03.06.2009

УДК 330.341.1

Т. М. ЮХНОВСЬКА

Інститут економіки та прогнозування НАН України

І. В. ЮХНОВСЬКИЙ

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

КОНЦЕНТРАЦІЯ ІННОВАЦІЙНО-АКТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Наведено аналіз концентрації інноваційної активності промислових підприємств за показниками: зворотна величина від числа фірм на ринку, коефіцієнт концентрації, коефіцієнт Херфіндаля-Хіршмана. Проведено узагальнення щодо виду ринку функціонування даних підприємств та стратегічного планування їх діяльності.

The concentration of innovative activity of industrial enterprises by indexes: reverse quantity from the number of firms at the market, coefficient of concentration, coefficient of Herfindal-Hirshman is analysed. Generalization in relation to the kind of functioning market of these enterprises and strategic planning of their activity is conducted in the article.

Постановка проблеми. Необхідність формування та впровадження інноваційної моделі економічного розвитку регіону є однією з найактуальніших проблем, яка спричинена необхідністю створення конкурентних переваг у цій сфері. А це, попри надзвичайну складність, можливо лише за таких умов: по-перше, інноваційного прагнення населення до світового науково-технічного лідерства; по-друге, підпорядкування цій меті політичної та економічної стратегії держави; по-третє, модернізації державно-господарського механізму; по-четверте, створення багаторівневої системи правового регулювання інноваційного розвитку; по-п'яте, реалізації державних науково-технічних програм, підкріплених необхідними ресурсами та всіма органами державної влади й управління [1, с. 128]. Виходячи з особливостей та специфіки кожного регіону, актуальним є дослідження концентрації інноваційно-активних підприємств, рівня конкуренції між ними, що позначається на рівні розвитку науково-технологічного потенціалу. Щоб досягти поставлених цілей дослідження, необхідним є вирішення таких завдань: